

Ksenia Bonch Reeves. *Visions of Unity After the Visigoths: Early Iberian Latin Chronicles and the Mediterranean World*. 2016. Brepols Publishers. 304 pages. ISBN: 978-2-503-56509-5.

Murat YANMAZ*

Giriş

Her ne kadar yazarlarının görüşleri tartışmaya açık olsa da kronikler, her dönem ve coğrafya için büyük önem arz eden birinci elden kaynaklardır. Kronik yazarları, bazı olayları yanlış aktarmakta veya bile isteye değiştirmektedirler. Buna rağmen kronikler, dönemin siyasi olayları, toplumu ve yaşantısı hakkında önemli bilgiler içermektedir. Ortaçağ Avrupa tarihinde farklı coğrafyalarda oluşturulan pek çok kronik mevcuttur. Ortaçağ'da İspanya'da ise Roma İmparatorluğu ve ardından yarımada yerleşen Vizigotlar zamanında belirli bir kronik yazma kültüründen söz edebiliriz. İlk olarak Romalı yazar Hydatius (400-469) ve Ortaçağın önde gelen entelektüellerinden Sevilalı Isidorus (560-636) bazı eserler kaleme almışlardır. Daha sonra ise yarımada'nın kuzeyinde kurulan Hristiyan krallıklarda kronik yazma kültürü devam etmiştir.

8. yüzyıl İber Yarımadası için önemli birasıdır. Müslümanlar, 711 yılında İber Yarımadası'na girdikten sonra, yarımada kuzey ve güney olarak iki farklı kültürü bünyesinde barındırmaya başlamıştır. Müslüman tarihçiler vasıtasıyla hem merkezi güneyde bulunan Endülüs Emevi Devleti hakkında hem de kuzeydeki Hristiyan krallıklar hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Yarımada'nın kuzeyinde güçlenmeye başlayan Hristiyan krallıklarda meydana getirilen kronikler aracılığıyla da Vizigot Krallığı sonrası dönemde yarımada'nın kuzeyinde doğan Hristiyan krallıklar hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Bu noktada İspanyol Dili ve Edebiyatı'nda uzman olan Ksenia Bonch Reeves'in *Visions of Unity After the Visigoths: Early Iberian Latin Chronicles and the Mediterranean World* isimli eseri, İber Yarımadası'nda farklı dönemlerde meydana getirilen kronikler hakkında ilgili araştırmacılara yol göstermektedir. Ksenia B. Reeves'in eseri, belirli bir sırayla yarımada'da yazılan kronikleri ele aldığı için, ilgili okuyuculara ve araştırmacılara bütünlük içerisinde bilgi aktarımı sağlamaktadır.

Eser, giriş ve sonuç bölümleri hariç altı bölümden oluşmaktadır. Yazar girişte belirttiği gibi, eserde iki terim üzerinde durmaktadır. Bunlar, *Mozarap* ve *Neo-Gotik* terimleridir. Reeves *Mozarap* terimini, politik gücün Vizigotlardan Araplara geçişini onaylayan, Vizigot sonrası anlatıları ifade etmek için kullanmaktadır (s. 21). *Neo-Gotik* terimini ise Got kültürünün, daha sonraki Hristiyan krallıklarda yeniden canlanmasını ve yarımada'nın kuzeyinde oluşturulan kronikleri ifade etmek için kullanmaktadır. Aslında eserde ele alınan bu iki terim, son sayfalara kadar üzerinde tartışılan terimlerdir.

Diğer taraftan, Reeves'in belirttiği gibi kitabın kronolojik sınırını, iki yazarın eseri oluşturmaktadır. Bunlar, Sevilalı Isidorus'un (ö. 636) *Historia de Regibus Gothorum, Vandalorum et Suevorum* isimli eseri ve Kastilyalı din ve devlet adamı Rodrigo Jimenez de Rada'nın (1170-1247) *Historia de Rebus Hispanie* (1243) isimli eseridir (s. 11). Yazar, bazı terimleri açıklamaya çalışmış, hem Latin kroniklerini araştırmacılara tanıtmış hem de çoğu tarihçiden alıntı yapmıştır. Böylece okuyucu hedef kitlenin akademik camia olduğunu belirtebiliriz. Ayrıca eserin güçlü yanlarından biri: Eski ve yeni tarihçilerden pek çok alıntı

* İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Doktora Programı Öğrencisi, muratvanmaz0@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0001-6653-0272>).

içermesidir. Reeves farklı görüşteki tarihçilerden alıntı yapmaktadır. Bu da farklı bakış açılarının okuyucuyla buluşmasını sağlamıştır. Eser, her ne kadar İber Yarımadası'nın kuzeyinde oluşturulan Latin kroniklerini tanıtmaya misyonunu üstlense de güncel tartışmalar üzerinde de durmaktadır. Üç İbrahîmî dinin, yani İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudiliğin huzur içinde bir arada Endülüs'te varlığını sürdürmesi anlamına gelen *convivencia* teriminin ne kadar geçerli olduğu tartışması, eserde de kendine yer bulmaktadır. İngiliz tarihçi Roger Collins'ten sıklıkla alıntı yapan Reeves, R. Collins gibi, *convivencianın* artık kısa bir zaman aralığını tanımlamak için kullanıldığını belirtmektedir (s. 40). Ayrıca eserin başlığından da anlaşılacağı üzere yazar, İspanya'nın benzersizliğini ve kendine has yapıda olmasını Ortaçağ Avrupası'na ve Akdeniz dünyasına bağlamaktadır.

Eserin birinci bölümü, 19. ve 20. yüzyıldaki tarihyazımının etkisiyle Latin kroniklerinin nasıl algılandığı üzerinde durmaktadır. Americo Castro (1885-1972), Ramon Menendez Pidal (1869-1968), Claudio Sanchez-Albornoz (1893-1984) gibi İspanya tarihi konusunda uzmanlaşmış bilgilerin, Latin dili ve kronikleri hakkındaki düşünceleri, *convivencia* ve Müslümanlar hakkındaki fikirleri, yazar tarafından okuyucuya aktarılmaktadır. Reeves, Latin ve yerel edebiyat arasındaki farklılığı ilk çizen yazarlardan R. M. Pidal'in etkisiyle Latin tarihyazımının uzun yıllar önemsiz ve geride kaldığını belirtmektedir (s. 54). Müslüman hakimiyeti esnasında İspanya'yı kapalı bir toplum olarak gören Pidal gibi, Albornoz da bir arada uyum içerisinde yaşama görüşüne karşı çıkmaktadır (s. 58). Diğer taraftan, üç dinin huzur içinde bir arada yaşadığı görüşünü savunan Americo Castro gibi tarihçiler de mevcuttur. Birinci bölümden, 19. ve 20. yüzyıldaki tarihyazımının etkisiyle Ortaçağ'da İspanya tarihine dair kendine yer bulan görüşlerin nasıl oluştuğunu ve önemli İspanyol tarihçilerin tarihyazımına nasıl şekil verdiği görülmektedir.

İkinci bölüm ise 8. yüzyılda kaleme alınan *Mozarap* kronikleri hakkında bilgi vererek başlamaktadır. 741 ve 754 *Kroniği* olarak bilinen kronikler, hem Bizans İmparatorluğu'nda hem de Kuzey Afrika'da meydana gelen olaylar hakkında okuyucuyu bilgilendirmektedir. 7. ve 8. yüzyıl boyunca İslam'ın yükselişini açıklamak için Akdeniz coğrafyasındaki kronik yazarları *Eske Ahit* kehanetlerine yönelmişlerdir, apokaliptik kehanetleri barındıran bu iki kronik de yazarın ifadesiyle, Vizigot sonrası İber Yarımadası'nın Akdeniz dünyası ile entegre olduğunu kanıtlamaktadır (s. 111).

9. yüzyıl, İber Yarımadası'nda İslamiyetin benimsenmesinin yükselişe geçtiği bir dönemdir. Hristiyan tebaadan İslamiyete geçişin artmasının ardından, Hristiyanlar tarafından “Gönüllü Şehitlik Hareketi” olarak bilinen hareket başlatılmıştır. Hareketin en önemli temsilcisi olarak görülen Kurtubalı Eulogius (ö. 859) ve bazı din adamı yandaşları, gönüllü şehitlik yolunu seçerek yarımada da güç kaybeden Hristiyanlığın yeniden yükselişe geçmesini sağlamaya çalışmışlardır. Eulogius ve hareketin seyri üçüncü bölümde okuyucuya sunulmaktadır. Kurtuba şehitlerinin Hristiyan direnişini desteklemek için oluşturdukları metinler, dönemin Hristiyan toplumu hakkında bilgi edinmemiz için büyük önem arz etmektedir. Eulogius'un çalışmaları daha sonra arkadaşları tarafından toplanacaktır. Bu eserler, Endülüs'teki Hristiyan toplumun düşüncelerine ve yaşamına ışık tutan ana kaynaklardır fakat eserlerin güvenilirliği büyük tartışma konusudur. Diğer taraftan “Gönüllü Şehitlik Hareketi” – yazarın da belirttiği gibi – Endülüs Hristiyanlarını birleştirmekten ziyade bölmüş olabilir. Çünkü Kurtuba piskoposu bu hareketi desteklemeyi reddetmiş ve Eulogius'u hapsedmiştir (s. 122). Bu hareketin kökeni ya da sınırları hakkında bilgi sahibi olmak yeterli kaynak eksikliğinden dolayı zor görünmektedir.

Kitaptaki önemli bölümlerden bir tanesi “Visigothic Law, Sovereignty, and North-Eastern Iberian Political Rivalry in the Asturian Chronicle Tradition” isimli dördüncü bölümdür. Yazar bu bölümde, Vizigot Krallığı ile İber Yarımadası'nın kuzeyinde kurulan ilk Hristiyan krallık olan Asturias Krallığı arasındaki soy devamlılığı ve meşruiyet problemi üzerinde durmaktadır. Her zamanki gibi bölüme kronikleri tanıtarak başlayan yazar, kroniklerin ne kadar güvenilir olduğunu sorgulamaktadır. Çünkü 9. yüzyılın sonlarında kaleme alındıkları düşünülen bu kroniklerdeki bazı olaylar tutarsızlık göstermektedir. Örnek vermemiz gerekirse yukarıda

belirttiğimiz çağdaş Mozarap kroniklerinde Asturias Krallığı ya da Asturias kralları hakkında bilgi bulunmamaktadır. Yazar, Asturias Krallığı'nın Mozarap toplumu tarafından da bilinmediğini ifade etmektedir (s. 156). Dahası çağdaş bilimadamları kroniklerde belirtilen Vizigot Krallığı'ndan Asturias Krallığı'na soy devamlılığı meselesini kabul etmemektedirler (s. 162).

Asturias Krallığı, sadece soy açısından Vizigotları benimseme yoluna gitmemiş, Ortaçağ'ın sonlarına kadar İber Yarımadası'nda yürürlükte olan Vizigot Yasalarını da benimsemiştir. Asturias Krallığı'nın böyle bir yola başvurmasının nedeni, muhtemelen sınırları güvenlik altında tutmak, Müslümanlara karşı güç kazanmak ve o dönemde yükselişe geçen diğer Hristiyan krallıklara karşı meşruiyet kazanmak gibi nedenlerdir. Bu doğrultuda yazar, Frank hanedanlığı Merovenjlerden Karolenjlere nasıl yasal bir geçiş olduysa Vizigotlardan Asturias Krallığı'na da yasal bir geçiş süreci yaşandığını belirtmektedir. Yani Asturias Krallığı, Karolenjleri örnek alarak aynı süreci İspanya'da devam ettirmiştir. Bu görüş yazara göre Asturias Krallığı'nın Karolenjler seviyesinde siyasi bir güç olduğunu ve Vizigotların yasal varisi hâline geldikleri anlamına gelmektedir (s. 191).

Altıncı, yani son bölüm ise Kastilyalı din ve devlet adamı Rodrigo Jimenez de Rada ve eseri *Historia de Rebus Hispanie*'ya ayrılmıştır. Toledo Başpiskoposu olan Rodrigo Jimenez de Rada da Vizigot mirasından bir Kastilya tarihi vizyonu yaratmaya çalışmaktadır. Eseri, Vizigotların, Asturias, Leon ve Kastilya gibi krallıkların tarihini içermektedir. Bu şekilde Rada'nın bir devamlılık yaratmaya çalıştığını görmekteyiz. Rada'nın eserinde felsefi bir yön de karşımıza çıkmaktadır. Bilgi birikimini savunan ve deneyimin önemli olduğunu vurgulayan Rada, tarihi, evrensel insanlık projesi olarak görmektedir (s. 235). Toledo şehri ve Kastilya'nın yüceltilmesi Rada'nın eserinde sıkça karşımıza çıkan noktalardır.

Ele aldığımız *Visions of Unity After the Visigoths: Early Iberian Latin Chronicles and the Mediterranean World* isimli eserin sonuç bölümünün muhakkak okunması gerekmektedir. Sonuç bölümü, yazarın görüşlerinin ve tüm anlatılanların özeti niteliğinde olup kapsayıcıdır. Bu eser, Ortaçağ İspanya tarihi hakkındaki kronikleri, açıklayıcı bir şekilde okuyucuya sunduğu için, dönem hakkında çalışan araştırmacılara farklı bakış açıları kazandırabilir.

Yazar, birinci elden kaynaklara bağlı kalmıştır. Bunun yanında özellikle ilk bölüm aracılığıyla İspanya tarihi alanında çalışmalarda bulunan önemli tarihçiler ve onların görüşleri hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Bu şekilde okuyucu, İspanya tarihinin şekillenmesinde etkili olan görüşler ve tarihçiler hakkında bilgilendirilmektedir. Farklı bölümlerde farklı yazarlardan yapılan alıntılar, esere tek bir açıdan bakmak yerine farklı açılardan bakmamızı sağlamaktadır. Eserin hedef kitesinin akademik camia olduğunu belirtmiştik. Bu açıdan eserin dilinin çok da kolay olmadığını belirtebiliriz. Yazar, farklı terimler kullanarak bunları açıklama yoluna gitmiştir. Bu yüzden kitabı okuyacak araştırmacıların, Ortaçağ İspanya tarihi alanında belirli bir bilgi birikimine sahip olmaları gerekmektedir.